بەش: زمانی عەرەبی

کۆلێژ: پەروەردە-مەخموور

زانکۆ : سەلاحەدین – هەولێر

بابەت: کوردناسیی گشتی

پەرتووکی کۆرس – (قۆناغی یەکەم -   )

ناوی مامۆستا : فرهاد عزیز حسن

ساڵی خوێندن: 2019-2020

پەرتووکی کۆرس
Course Book

1. ناوی کۆرس	کوردناسی گشتی
2. ناوی مامۆستای بەرپرس	فرهاد عزیز حسن
3. بەش/ کۆلێژ	زمانی کوردی/پەروەردە-مەخموور
4. پەیوەندی	٠٧٥٠٤٥٣٠١٩١ Farhad.hassan@su.edu.krd
5. یەکەی خوێندن (بە سەعات) لە هەفتەیەک	**تیۆری:** 3 کاتژمێرلە هە فتەیەکدا **پراکتیک:** 0
6. ژمارەی کارکردن	
7. کۆدی کۆرس	
8. پرۆفایەلی مامۆستا	ماستەر لە ئەدەبی کۆنی کوردی پلەی زانستی: مامۆستا
9. وشە سەرەکیەکان	کورد، کوردۆلۆجی، کوردناسی، مێژووی کۆن – ئیسلامی –نوێ ، ڕەچەڵەکی کورد، جوگرافیا، ئایین، زمان، پەیوەندیکردن، خێزانە زمان، دیالێکت، شێوەزار، ئەدەب، ڕێبازە ئەدەبییەکان، کلاسیک، ڕۆمانستیک، ڕیالیزم .

10. ناوەرۆکی گشتی کۆرس:

کوردناسی گشتی : هەموو نوسراو و توێژینەوە زانستییەکان دەگرێتەوە کە لە سەر هەموو لایەنەکانی ژیانی کورد وەک (زمان , ئەدەب , جوگرافیا ، مێژوو , ئاین و کولتوور و...هتد) نوسراوە و بڵاوکراوەتەوە بە ئامانجی ناساندنی کورد.

گرنگی ئەم کۆرسە لە یەک گرتنەبەری ڕێگای زانستی بۆ لێکۆڵینەوە لە کورد وەک نەتەوە و خاکی کوردستان وەک وڵات دەردەکەوێت، بە ئامانجی ناساندنی کورد وەک یەکێک لە نەتەوەکانی دونیا کە خاوەنی خەسڵەت و تایبەتمەندی نەتەوایەتی خۆیەتی و جیاوازە لە نەتەوەکانی دیکە لە ڕووی نەژاد و زمان و کولتور و نەریتەوە، کە مەرجێکی سەرەکییە هەموو تاکێکی کورد زانیاری ڕاست و پوخت لەسەر ئەم بابەتە بزانێت بە ئامانجی گرێدانی تاکی کورد بە نەتەوە و خاکی خۆی کە تایبتە بە خۆی و جیاوازە لە هەموو نەتەوەکانی دیکە. هەر ئەمەش وای کردووە کە ئەم بابەتە جیاواز لە هەر بابەتێکی دی بە پێویستییەکی گرنگی هەمیشەیی دابنرێ و لە هەموو کۆلێژ و بەشە جیاجیا کانی زانکۆکانی هەرێمی کوردستان بخوێندرێ.
11. ئامانجەکانی کۆرس : ١- ڕوونکردنەوەی هەموو ئەو بابەتانەیە کە لە بارەی گەلی کوردەوە ڕوونەکراونەتەوە، لێرەدا ڕوونتر دەکرێنەوە و قوتابیان و خوێندکارانیان پێ ئلشنا دەکرێ . ٢- بابەتەکە وەکو بابەتێکی رۆشنبیری گشتی دەبێ 3- ڕاستکردنەوەی ئەو زانیارییانەی، کە ناحەزانی نەتەوەی کورد دژی کوردییان نوسیوە و نابابەتییانە لە بەرژەوەندی خۆیان ڕاستییەکانیان شێواندووە . 4- لە پێناو ناساندنی قوتابی و خوێندکارانی غەیرە کورد، بە ڕیشە و ڕەچەڵەکی کورد و سەربەخۆی زمانی کوردی و داب و نەریت و شێوازی بیرکردنەوە و شارستانیەتی کورد. 5- ناساندنی قوتابی و خوێندکاران بە سامانی دەوڵەمەندی کەلتوور و کەلەپوور و جوگرافیا لایەنە جیاجیاکانی ژیانی نەتەوەی کورد و نەژاد و مێژوو و زمان و ئەدەبیاتی کوردی . 6- تێگەیاندنی قوتابی و خوێندکاران لەو حەقیقەتەی کە کورد نەتەوەیەکی خاک دابەشکراوی بێ قەوارەیە و بە درێژایی مێژوو توشی قڕکردن و ڕاگواستن و گۆڕینی دیمۆگرافیای خاک و ناسنامەی نەتەوەیی بۆتەوە . 7- تێگەیاندنی قوتابی و خوێندکارانە ، کە کوردیش خاوەنی زمانێکە لە ئاستی زمانەکانی دیکەی دنیادایە لە ڕووی سروشت و پێکهاتەوە ، هەوڵ بدا بۆ پێشخستنی زمانەکەی لە ڕێگای بەکارهێنانی زمانی کوردی لە نووسین و داهێنانەکانیدا.-

12. ئەرکەکانی قوتابی

ئەرکی قوتابی لەم بابەتەدا زۆرگرنگە کە ئامادەبوونی بەردەوامیان هەبێ و تێبنییەکان تۆماربکەن و بەشداربن لە وانەکە بە ڕێگای گفتوگۆو خستنە ڕووی تێبینییەکان" هەروەها خوێندنەوەی ئەو سەرچاوانەی کە لە لیستی سەرچاوەی کۆرسبووکەکە ئاماژەیان پێکراوە" بۆ ئەوەی پێشوەختە زانیارییان هەبێ لەسەر بابەتەکە.

13. ڕێگەی وانە ووتنەوە

لەم وانەیەدا چەندین شێواز بەکاردەهێنری بۆ گەیشتن بەئامانجەکان و گەیاندنی زانیارییەکان بۆ قوتابی وەکو ریگای ئامادەکاری، کە تیایدا بابەتەکان بە قوتابیان دەدرێ لەگەڵ بەکارهێنانی چەند ریگایەکی دیکەی وەکو ڕێگای گفتوگۆ و پرسیار و وەڵام (سوأل و جواب) لەپێناو دەوڵەمەندکردنی بابەتەکەو باشتر گەیاندنی زانیارییەکان. بەکارهێنانی هەریەک لەم شێوازانەش بەپێی سروشتی بابەتی وانەکە و بوونی سەرچاوە و هۆکاری پێویستی بەردەست دەگۆڕێ.

14. سیستەمی هەڵسەنگاندن

هەڵسەنگاندن لەم بابەتەدا بە ڕێگای ئەنجامدانی کویز و لێپرسینەوەی ڕۆژانە لە بابەتەکە و ئەرکی مالەوە ئەنجامدانی تاقیکردنەوەی وەرزی دەبێ کە تێکڕای تاقیکردنەوەی وەرزی لەسەر (40) نمرە دەبێ.

15. ئەنجامەکانی فێربوون

پەیداکردنی شارەزایی تەواو سەبارەت بە مێژووی کورد .

–ئاشنا بوون بە ڕووداو و ئەو بابەتانەی ، کە پەیوەندییان بە گەلی کورد هەیە .

–شارەزابوونی تەواوی خوێندکار بە زمان و ئەدەبی کوردی .

گەیاندنی زانستی نوێ سەبارەت بە هەموو بابەتێکی پەیوەندیدار بە (زمان و ئەدەبی کوردی) .

16. لیستی سەرچاوە

1- د. وریا عومەر ئەمین، ئاسۆیەکی تری زمانەوانی.

2- عەبدولوەهاب خالد، زمان و زمانظانی.

3- د. رەفیق شوانی، زمانی کوردی شوێنی لەناو زمانەکانی جیهاندا.

4- د.رەفیق شوانی، چەند بابەتێکی زمان و رێزمانی کوردی.

5- پ د فریدریش موولێر ، پ د ئەلبێرت سوسێن، پ د هۆگۆ مەکاس، وە رگێڕانی لە ئەڵمانیەوە: د. حەمید عەزیز، زمانی کوردان چەند لێکۆڵینەوەیەکی فیلۆلۆجی زمان.

6- بیهزاد خۆشحاڵی، و: مستەفا غەفور، فیلۆلۆجیای زمانی کوردی و مێژووی کوردستان.

7- کۆڕی زانیاری کورد، بەرکوتێکی خەرمانی کوردناسی لە ئەورووپا.

8- د. ئەورەحمانی حاجی مارف، فەرهەنگی زماننانسی.

9- محەمەد مەعروف فەتاح

10- محەمەد ئەمین هەورامانی، مێژووی رێبازی زمانی کوردی.

11- میهردادی ئێزیدی، چەردە باسێک لەبارەی کوردانەوە.

12- سەعید مەموزینی، بەرکوڵێک لە مێژووی کورد و کوردستان.

13- عەبدولڕەحمانی قاسملۆ ، کوردستان و کورد.

14- محەمەد ئەمین زەکی بەگ، خولاسەی تاریخی کورد و کوردستان.

15- قەیس کاکل تۆفیق، جۆرەکانی رستەو تیۆری کردە قسەییەکان، نامەی ماستەر.

16- عەلائەدین سەجادی، مێژووی ئەدەبی کوردی.

17- د. مارف خەزنەدار، مێژووی ئەدەبی کوردی.

18- شەرەفنامە، شەرەفخانی بەتلیسی، هەژار کردوویەتی بە کوردی.

19- د. کەمال مەزهەر ئەحمەد، چەند لاپەڕەیەک لە مێژووی گەلی کورد.

20- د. ئارشاک پۆلادیان، و:ئازاد عوبێد ساڵح، کورد لە سەرچاوە عەرەبییەکاندا.

21- د. شوکریە رەسول، ئەدەبی کوردی و هونەرەکانی ئەدەبی کوردی.

22- د. عەلی عەبدولوافی، و: د. ئیبراهیم عەزیز، زانستی زمان.

23- محمد معروف فتاح، زمانەوانی.

24- عیزەدین مستەفا ڕەسوڵ، ئەدەبیاتی نوێی کوردی.

25- ئەحمەد سالار، ڕێبازە سەرەکییەکانی ئەدەب و هونەر.

26- سدیق بۆرەکەیی، مێژووی وێژەی کوردی.

27- خورشید ڕەشید ئەحمە، ڕێبازی ڕۆمانتیک لە ئەدەبی کوردیدا.

28- فرهاد عزیز خۆشناو: ئەفراندن و مردن لە ئەفسانەی کوردیدا بەپێی ئاڤێستا و

دەقە پەهلەوییەکان

29- فرهاد عزیز : جوانکاری ئەدەبی لە ئاڤێستادا

30- فرهاد عزیز: پێگەی زمان و ئەدەبی کوردی لە ڕۆژگاری پێش ئیسلامدا

17. بابەتەکان	ناوی مامۆستای وانەبێژ
یەکەم / جوگرافیا **بەشی یەکەم : دەروازەیەک بۆ کوردستان** 1- زاراوەی کوردستان 2- شوێن (پێگەی جوگرافی) 3- شوێنی ئەسترۆنۆمی 4- سنوور و ڕووبەر و شێوە **بەشی دووەم / تایبەتمەندی سروشتی کوردستان** 1- بەرزی و نزمی (تۆبۆگرافیا) 2- ئاو و هەوا 3- دەرامەتی ئاوی **بەشی سێیەم / تایبەتمەندی مرۆی کوردستان** 1- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی پێکهاتە 2- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی ژینگە 3- دابەشبوونی دانیشتوان بە پێی قەبارە **بەشی چوارەم / ژیانی ئابووری لە کوردستاندا**	3 کاتژمێرلە هە فتەیەکدا

	1- کشتوکاڵ 2- سامانی ئاژەڵ 3- پیشەسازی و کانزاکان 4- گەشتوگوزار **دووەم / مێژوو** **یەکەم: تەوەرەی مێژووی کورد لەبابەتی کورد (کوردناسی)** أ- ناوی کوردو کوردستان 1- کوردناسی چەمک و واتاکەی 2- وشەی کورد (ڕیشەیی و مانای) 3- زاراوەی کوردستان لەسەرچاوەکاندا ب- مێژووی ڕیشەی نەژادی کورد 1- نەژادی کورد لە دیدی ڕۆژهەڵاتناسان 2- نەژادی کورد لە دیدی مێژوونوسانی کورد و غەیرە کورد ج- دانیشتوانی کۆنی کوردستان 1- هۆزەکانی کۆنی کورد 2- مێژووی شارستانیەتی کۆنی کورد **دووەم: سەرەتاکانی پەیوەندی کورد بەئاینی ئیسلام** • جابانی کورد • فەتحکردنی کوردستان لەسەردەمی خەلیفە عومەری کوری خەتاب • بارودۆخی کوردستان لەسەردەمی خەلافەتدا

	– میرنشینە کوردیەکان لەسەردەمی عەباسیدا – چەند لایەنێکی شارستانیەتی کورد لەسەردەمی ئیسلامیدا – دەوڵەتی ئەیوبی و ڕۆڵی ڕابەرایەتی سەلاحەدینی ئەیوبی – ڕۆڵی شارستانی زانایانی کورد لە مێژووی ئیسلامیدا **سێ یەم: مێژووی نوێ و هاوچەرخی کورد** - سەرهەڵدان و بوژانەوەی میرنشینە کوردییەکان - هۆکارەکانی ڕوخانی میرنشینە کوردییەکان - کوردستان لەململانێی وڵاتانی هەرێمیدا - بزاڤ و شۆرشە کوردییەکان لەسەدی نوزدە و بیستدا - کورد و بزاڤی ڕێکخراوەیی لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستدا - کورد لە کۆنگرە و پەیماننامە نێودەوڵەتیەکاندا - کۆماری کوردستان لە مەهاباد - جینۆساید **سێیەم / زمان** **1- زمان و گرنگی زمان و جۆرەکانی زمان** (پێناسەی زمان لە ڕوانگەی زمانەوانی دەروونی و کۆمەڵایەتی و گرنگی زمان و و جۆرەکانی زمان (نوسراو،جەستەیە) **2- تایبەتییەکانی زمان** (زمان ڕەفتارە – زمان دەنگە – زمان سیستەمە- زمان تایبەتە بەمرۆڤ – زمان هێمایە – زمان داهێنانە) **3 خێزانە زمانییەکان** (هیندۆ ئەوروپی – سامی و حامی – تۆرانی)، هاوبەشی زمانی کوردی و

هیندۆئەوروپی. **4- مێژووی زمانی کوردی و قۆناغەکانی** (قۆناغی کۆن – قۆناغی ناوەند – قۆناغی شێوەزار – قۆناغی نوێ) **5- زارەکانی زمانی کوردی و شوێنی جوگرافی** (زار – تایبەتمەندی زار – جۆرەکانی زار – زارەکانی زمانی کوردی) **6- زمانی ستاندەرد و هۆکارەکانی دروستبوونی** (زمانی ستاندەرد،شێوەی دروستبوونی (ئایینی – سیاسی – ئەدەبی بەرز)، هۆکاری نەبوونی ستاندەرد لە زمانی کوردیدا) . **7- ڕێنووسی زمانی کوردی و گرفتەکانی** پیتەکانی زمانی کوردی – گەشەی نوسین – نوسینی نمونەیی –جۆرەکانی ئەلفوبێ – گرفتەکانی ڕێنوسی کوردی) **8- پلانی زمان و سیاسەتی زمانی** (زمانی دایک و پارێزگاریکردن لێی –گرنگی نەتەوایەتی زمانی دایک، ڕۆڵی نەرێنی زمانی بیانی لەسەر زمانی دایک – پلانی زمان – زمان و ئاسایشی نەتەوەیی) **9- ململانێی زمانی بێگانە لەگەڵ زمانی کوردی** (چەمکی ململانێ، قۆناغەکانی ململانێ، کارتێکەرەکانی سەر ململانێ) **10- زمان و کەلتوور** (ڕەنگدانەوەی کەلتووری کوردی لە زماندا : ڕێزگرتن – پێکەوە ژیان – تەبایی – مرۆڤدۆستی ...هتد) **<u>چوارەم / لیژنەی ئەدەب</u>**	

	یەکەم - مێژووی ئەدەبی کوردی دووەم- ڕۆژنامەگەری کوردی أ- ئەدەبی فۆلکلۆر (-پێناسەی فۆلکلۆر – گرنگی و بەهای فۆلکلۆری کوردی و رۆلی لە بونیادی شارستانی کورددا- بەشەکانی فۆلکلۆر (ئەفسانە –داستان – هەقایەت – پەندی پێشینان – مەتەڵ- -گۆرانی و هۆنراوە، ...هتد (هێنانەوەی نمونە بۆ هەریەکێکیان) . ب- ئەدەبی نوسراو (شیعر –پەخشان) 1- شیعری کوردی (قۆناغەکانی شیعری کوردی) **یەکەم / شیعری کلاسیکی کوردی** (شێوازی شیعری کلاسیکی کوردی لە ڕووی ڕوخسار و ناوەرۆکەوە) **قوتابخانەکانی شیعری کلاسیکی کوردی** - ئەدەبیاتی لوڕی : کورتەیەکی مێژووی دەربارەی باباتاهیری هەمەدانی و نمونەی شیعری - ئەدەبیاتی کرمانجی سەروو : کورتەیەک دەربارەی ئەدەبیاتی کرمانجی سەروو، نمونەی شیعری مەلای جزیری ئەدەبیاتی کرمانجی خواروو، قوتابخانەکەی سێ کوچکەی بابان و نمونەی شیعری نالی دووەم / شیعری نوێی کوردی - شیعری رۆمانتسیزمی کوردی - مێژووی سەرهەڵدانی شیعری نوێ و هۆکارەکانی نوێبوونەوە - تایبەتمەندێتی شیعری رۆمانسیزمی کوردی و جیاوازی لەگەڵ

	ڕۆمامسیزمی ئەورووپی - چەند نمونەیەکی شعری (گۆران وەک نمونە) سێیەم / شیعری هاوچەرخی کوردی (لە بزوتنەوەی ڕوانگەوە تا دوای ڕاپەرین) لە ڕووی روخسار و ناوەرۆک و تایبەتمەندییەوە . پەخشانی کوردی _ مێژووی سەرهەڵدانی پەخشانی کوردی و هێنانەوەی نمونە لە نێو (دەقە کۆنەکان بە نمونەی سەرەنجام و میسحەفا رەش و جیلوە، ئاقییە نامە، مەولودنامە، مەلامەحموودی بایەزیدی، ئەحمەدی خانی ...هتد) . هونەرەکانی پەخشانی کوردی : (هەقایەت – پەندی پێشینان – قسەی نەستەق – مەتەڵ – وتار – خوتبە – سەرگوزشتە – نامە – راگوزاری – چیرۆک – رۆمان – دراما) زۆر بە چری باسی هەریەکەیان بکرێت و نمونەیان بۆ بهێنرێتەوە) . یان دەتوانێت تەنیا جەخت لەسەر ئەم سێ هونەرەی خوارەوە بکاتەوە : - چیرۆکی کوردی - درامای کوردی - رۆمانی کوردی تێبینی : (مامۆستای بابەت دوای دیاریکردنی هونەرەکانی پەخشان، باشتر وایە جەخت لەسەر ئەو سێ هونەرەی سەرەوە بکاتەوە، بۆ نمونە لە بابەتی چیرۆکی کوردیدا باسی ئەمانە بکات : - مێژووی سەرهەڵدانی صیرۆکی کوردی - تایبەتمەندێتی چیرۆکی کوردی - شێوازی چیرۆکی کوردی بە پێی قۆناغەکانی چیرۆکی کوردی

	لە ڕۆمانیشدا بە هەمان شێوە : – مێژووی سەرهەڵدانی ڕۆمانی کوردی – قۆناغەکانی ڕۆمانی کوردی لە درامادا : – هونەرەکانی درامای کوردی (شانۆ – تەلەفزیۆن – سینەما – رادیۆ) . – مێژووی سەرهەڵدانی شانۆی کوردی، وەک دەقی نوسراو – نەک نمایش و هونەری نواندن – تایبەتمەندێتی شانۆی کوردی (جەختکردنەوە لە سەر ناوەرۆکی) .
	18. بابەتی پراکتیک (ئەگەر هەبێت)

19. تاقیکردنەوەکان

1. دارشتن: لەم جۆرە تاقیکردنەوەیە پرسیارەکان زۆربەی بە وشەی وەک روون بکەوە چۆن...؟ هۆکارەکان چی بوون...؟ بۆچی...؟ چۆن...؟ دەستپێدەکات.
لەگەڵ وەڵامی نموونەییان
نموونە دەبێت دەستەبەربکرێت

2. راست وچەوت: لەم جۆرە تاقیکردنەوەیە رستەیەکی کورت دەربارەی بابەتێک دەستەبەردەکرێت وپاشان قوتابی بە ڕاست یان چەوت دادەنێت. نموونە دەبێت دەستەبەربکرێت.

3. بژاردەی زۆر: لەم جۆرە تاقیکردنەوەیە ژمارەیەک دەستەواژە دەستەبەردەکرێت لە ژێر رستەیەک وپاشان قوتابیان دەستەواژەی راست هەڵدەبژێرێت. نموونە دەبێت دەستەبەربکرێت.

20. تێبینی تر

21. پێداچوونەوەی هاوەڵ